

Charakterystyka i ocena systemu nadzoru nad działalnością SKOK-ów

Waldemar Walczak

Analizując uwarunkowania i mechanizmy nadzoru korporacyjnego w Spółdzielczych Kasach Oszczędnościowo-Kredytowych (SKOK) trzeba zauważyć, że do rad nadzorczych i zarządów spółek kontrolowanych przez SKOK są powoływane wyłącznie osoby z bardzo wąskiego grona ekspertów. Te same osoby są członkami w kilku radach nadzorczych spółek z udziałem kapitałowym SKOK, pełniąc jednocześnie m.in. funkcje prezesów bądź wiceprezesów Kasy Krajowej SKOK. Łączenie tych funkcji jest możliwe, ponieważ brak jest jakichkolwiek uregulowań prawnych w tym zakresie. Ustawodawca nie określił także żadnych formalnych wymagań stawianych członkom rad nadzorczych, natomiast zagwarantował szczególne uprawnienia Kasie Krajowej, która nie podlega nadzorowi i kontroli sprawowanej przez niezależny organ administracji państwowej.

Działalność SKOK-ów, w przeciwieństwie do innych instytucji finansowych, nie podlega obecnie nadzorowi sprawowanemu przez Komisję Nadzoru Finansowego. Ta sytuacja może jednak ulec zmianie – jeśli prezydent zwróci się do Trybunału Konstytucyjnego z wnioskiem o wycofanie skierowanej tam jesienią 2009 r., przyjętej przez Sejm, nowej ustawy regulującej funkcjonowanie SKOK-ów.

Obecna sytuacja może jednocześnie stanowić przyczynek do dyskusji na temat wpływu regulacji prawnych na mechanizmy konkurencji na rynku usług finansowych. Warto także zwrócić uwagę na działania, których celem jest utrzymanie dotychczasowych wpływów Kasy Krajowej, wynikających z uprzywilejowanej pozycji jaką zajmuje ona w całym systemie SKOK-ów.

SKOK to grupa ludzi złączonych wspólną więzią poprzez miejsce pracy lub przynależność do tego samego stowarzyszenia społecznego bądź zawodowego, którzy wspólnie oszczędzają i pożyczają sobie pieniądze. SKOK-i to organizacje ludzi a nie kapitału. Działają dla dobra swoich członków, nie dla zysku⁷⁵. Takie szczytne założenia misji SKOK-ów zasługują

na bardzo pozytywną ocenę, jednakże warto zadać pytanie: na ile te deklarowane wartości znajdują potwierdzenie w praktyce?

Podstawy prawne

SKOK-i są spółdzielniami działającymi na podstawie ustawy o Spółdzielczych Kasach Oszczędnościowo-Kredytowych⁷⁶ i ustawy Prawo spółdzielcze⁷⁷. Warto zwrócić uwagę, że w myśl art. 3 ustawy o SKOK, celem kas jest gromadzenie środków pieniężnych wyłącznie swoich członków, udzielanie im pożyczek i kredytów, przeprowadzanie na ich zlecenie rozliczeń finansowych oraz pośredniczenie przy zawieraniu umów ubezpieczeniowych.

Ustawodawca określa, że kasy prowadzą działalność niezarobkową, co może być porównywane do działań stowarzyszeń non-profit. Niezwykle istotny jest art. 11, który mówi, że członkowie organów kasy wykonują swoje

⁷⁶ Ustawa z dnia 14 grudnia 1995 r. o Spółdzielczych Kasach Oszczędnościowo-Kredytowych (Dz. U. z 1996 r. Nr 1, poz. 2 z późn. zm.).

⁷⁷ Ustawa z dnia 16 września 1982 r. - Prawo spółdzielcze (Dz. U. z 1995 r. Nr 54, poz. 288 i Nr 133, poz. 654).

⁷⁵ <http://www.skok.pl> (dostęp: 27.08.2010 r.).

funkcje społecznie, z tym że statut może przewidywać wynagradzanie członków zarządu.

Wykorzystując ten przepis, osoby zasiadające w zarządach kas pobierają za swoją pracę wysokie wynagrodzenia. Samopomocowa idea działalności SKOK okazuje się więc w tym miejscu hasłem, które legitymizuje czerpanie korzyści finansowych przez wąskie grono beneficjentów.

Zdaniem prezesa zarządu Kasy Krajowej, *SKOK to instytucja ludzi, nie kapitału. Mówiąc najprościej – jest to grupa ludzi, na przykład z jednej parafii, która wzajemnie świadczy sobie pewne usługi finansowe. Zysk uzyskany ze zwrotu takiej pożyczki dzielony jest między członków tej grupy. To proste i uczciwe*. Wyjaśniając powody atrakcyjności oferowanych przez SKOK-i usług, prezes stwierdza, że *wynika to z faktu, że nie musimy pracować na zysk dla jednego właściciela. Ustalamy więc mniejszą marżę, mniejsze są koszty utrzymania instytucji. Natomiast zysk, który w normalnej instytucji finansowej zabiera właściciel, u nas trafia do wszystkich członków Kasy Spółdzielczej*⁷⁸.

W świetle powyższych stwierdzeń celowe jest rozpoznanie organizacyjno-prawnych uwarunkowań działalności SKOK-ów, oraz mechanizmów zarządzania i kierunków przepływu strumieni środków finansowych.

SKOK jest spółdzielnią, której członkami mogą być wyłącznie osoby fizyczne, połączone więzią o charakterze zawodowym lub organizacyjnym, a w szczególności: pracownicy zatrudnieni w jednym lub kilku zakładach pracy, bądź osoby należące do tej samej organizacji społecznej lub zawodowej. Nadzór nad działalnością 60 SKOK-ów sprawuje Kasa Krajowa, która jest podmiotem obligatoryjnie zrzeszającym wszystkie SKOK-i.

Warto podkreślić, że Kasa Krajowa jest spółdzielnią osób prawnych, do której w zakresie nie uregulowanym ustawą o SKOK sto-

suje się przepisy ustawy Prawo spółdzielcze. Sprawuje ona nadzór nad kasami w zakresie zgodności ich działalności z przepisami prawa i prawidłowości prowadzonej gospodarki finansowej. Środki finansowe Kasy Krajowej mogą być inwestowane w obejmowanie udziałów lub akcji w spółkach, w których Kasa Krajowa posiada większość udziałów lub akcji, albo we wnoszenie udziałów do spółdzielni.

Charakterystyka systemu

Dzięki takim regulacjom prawnym, wokół Kasy Krajowej został stworzony system spółek, towarzystw i fundacji powiązanych ze sobą kapitałowo, na który nakłada się sieć powiązań personalnych. Szczególną rolę w tym systemie odgrywa prezes zarządu Kasy Krajowej, który równocześnie pełni trzy ważne funkcje: właściciela, prezesa i nadzorca całego rozbudowanego systemu obejmującego wszystkie kasy działające na terenie Polski. Warto ponadto zauważyć, że utworzone przez Kasę Krajową spółki prawa handlowego nie podlegają przepisom o działalności non-profit i mogą swobodnie podejmować różne decyzje dotyczące gospodarowania środkami finansowymi.

System SKOK tworzą:

- Towarzystwo Ubezpieczeń Wzajemnych Spółdzielczych Kas Oszczędnościowo-Kredytowych – TUV SKOK⁷⁹ (ubezpieczenia majątkowe),
- TU SKOK Życie SA⁸⁰ (ubezpieczenia na życie)⁸¹,

⁷⁹ kapitał zakładowy: 16.800.000,00 zł., udziałowcami TUV SKOK są: SKOK Holding S.a.r.l., Krajowa Spółdzielcza Kasa Oszczędnościowo-Kredytowa, Fundacja na rzecz Polskich Związków Kredytowych, SKOK- i, pozostałe osoby prawne, osoby fizyczne.

⁸⁰ kapitał zakładowy TU SKOK Życie SA wynosi 21.030.000,00 zł.; akcjonariat i udział w kapitale przedstawia się następująco: SKOK Holding S.a.r.l. z siedzibą w Luksemburgu: 73,93%, TUV SKOK: 26 %, Krajowa Spółdzielcza Kasa Oszczędnościowo-Kredytowa: 0,07%

⁷⁸ źródło: <http://www.skef.pl>; strona internetowa Stowarzyszenia Krzewienia Kultury Ekonomicznej.

- Asekuracja sp. z o.o.,
- Towarzystwo Funduszy Inwestycyjnych – TFI SKOK SA,
- Towarzystwo Finansowe – TF SKOK SA⁸².
- Towarzystwo Zarządzające SKOK spółka z o.o. Spółka Komandytowo Akcyjna⁸³,
- Hardware Software Outsourcing – HSO Sp. z o.o.⁸⁴,
- Fundacja na rzecz Polskich Związków Kredytowych – Fundacja PZK⁸⁵,
- Media SKOK Sp. z o.o.⁸⁶,

- Global Cash Solutions SA⁸⁷,
- eCard SA⁸⁸,
- Instytut Stefczyka⁸⁹,
- Stowarzyszenie Krzewienia Edukacji Finansowej – SKEF,
- SKOK Holding S.a.r.l. z siedzibą w Luksemburgu⁹⁰.

Zarząd Kasy Krajowej SKOK jest trzyosobowy: prezes i dwóch wiceprezesów. Wszyscy

⁸¹ TUV SKOK i TU SKOK Życie SA działają pod wspólną marką SKOK Ubezpieczenia.

⁸² Towarzystwo Finansowe SKOK SA świadczy usługi finansowe dla systemu Spółdzielczych Kas Oszczędnościowo-Kredytowych. Jest spółką notowaną na Giełdzie Papierów Wartościowych w Warszawie. Głównym udziałowcem Towarzystwa Finansowego SKOK SA jest SKOK Holding S.a.r.l.: 95,15% akcji i głosów na WZ. Komisja Nadzoru Finansowego w lipcu 2010 r. opublikowała komunikat w sprawie wyroków NSA dotyczących nabycia akcji TUnZ SKOK i TUV SKOK:

W dniu 21 lipca 2010 r. Naczelny Sąd Administracyjny (NSA) uchylił dwa wyroki Wojewódzkiego Sądu Administracyjnego (WSA) w Warszawie z dnia 24 kwietnia 2009 r. dotyczące decyzji Komisji Nadzoru Finansowego (KNF) o umorzeniu postępowań administracyjnych w przedmiocie nabycia przez Krajową Kasę Spółdzielczych Kas Oszczędnościowo-Kredytowych oraz SKOK Holding S.a.r.l. z Luksemburga akcji Towarzystwa Ubezpieczeń na życie SKOK SA i udziałów w Towarzystwie Ubezpieczeń Wzajemnych SKOK. NSA uzasadnił swoje wyroki wadliwością uzasadnień wyroków WSA w Warszawie, uznając, że uzasadnienia wyroków WSA w Warszawie były niepełne i nieadekwatne do stanu faktycznego sprawy. NSA, uchylając wyroki, jednocześnie przekazał sprawy WSA w Warszawie do ponownego rozpoznania. (źródło: <http://www.knf.gov.pl>; data odsłony: 15.07.2010 r.)

⁸³ kapitał zakładowy 149.252.788,00 zł.

⁸⁴ HSO jest nową spółką, która powstała w wyniku połączenia spółek H and S Sp. z o.o. i H and S Outsourcing Sp. z o.o., które miało miejsce 18 lutego 2010 r.

⁸⁵ W październiku 2009 r. Dział Szkoleń Fundacji przekształcił się w Akademię Spółdzielczości i prowadzi nowoczesne szkolenia mieszane dla kadry zarządzającej i wszystkich pracowników systemu SKOK.

⁸⁶ Spółka otrzymuje zlecenia na wykonywanie usług związanych z promocją i reklamą, a także działania w obszarze public relations. Według informacji zawartych w sprawozdaniu zarządu Kasy Krajowej za 2009 r., wszelkie działania marketingowe podejmowane w 2009 roku przez Kasę Krajową na rzecz SKOK finansowane były ze skła-

dek Kas na fundusz promocyjno-reklamowy, na który SKOK wpłaciły 11.386.348,75 zł. Realizację wszystkich zadań związanych z działaniami w tym zakresie powierzono spółce systemu SKOK – Media SKOK sp. z o.o.

⁸⁷ Global Cash Solutions SA specjalizuje się w usługach bankomatowych. W roku 2009 dzięki objęciu przez KSKOK akcji w dwóch spółkach: Global Cash Solutions i eCard liczba bankomatów oznaczonych logo SKOK 24 wzrosła do 747, co sprawia, że system SKOK dysponuje jedną z większych sieci bankomatów w Polsce.

⁸⁸ eCard SA jest spółką akcyjną o kapitale zakładowym w wysokości 11 mln zł. Jako agent rozliczeniowy w rozumieniu ustawy o elektronicznych instrumentach płatniczych, eCard SA podlega nadzorowi Prezesa Narodowego Banku Polskiego. Akcjonariat na dzień 14.06.2010r.: TUV SKOK - 81,6 % akcji, pozostali akcjonariusze - 18,4 % akcji. Prezes zarządu eCard jednocześnie pełni funkcję prezesa zarządu TF SKOK S.A., źródło: <http://www.ecard.pl> (data odsłony: 30.08.2010 r.)

⁸⁹ Instytut Stefczyka powstał w ramach funkcjonowania Fundacji na rzecz Polskich Związków Kredytowych. Jego działalność naukowa oparta jest na rozwoju dwóch kierunków nauk, jednym z nich jest prowadzenie działalności naukowej i badawczej w zakresie rozwoju spółdzielczości, w tym szczególnie spółdzielczości finansowej, drugim kierunkiem jest działalność naukowa w zakresie rozwoju zasad prowadzenia działalności gospodarczej w oparciu o fundament etyki, ze szczególnym uwzględnieniem zagadnień inwestowania odpowiedzialnego społecznie. Instytut swoją działalność zainaugurował 2 grudnia 2008 r., w 147 rocznicę urodzin dr. Franciszka Stefczyka. Założyciele chcieli w ten sposób uczcić pamięć wybitnej postaci polskiej historii, a także wyrazić wolę oparcia się w prowadzonej działalności na wartościach, które przyświecały Franciszkowi Stefczykowi – wartościach solidaryzmu narodowego i chrześcijańskiego. źródło: <http://www.institutstefczyka.pl> (data odsłony: 30.08.2010 r.)

⁹⁰ 96,66% udziałów w kapitale i głosów na zgromadzeniu wspólników SKOK Holding S.a.r.l. posiada Kasa Krajowa SKOK.

trzej członkowie zarządu zasiadają jednocześnie w radzie nadzorczej TUV SKOK, radzie nadzorczej Towarzystwa Zarządzającego TZ SKOK spółka z o.o. Spółka Komandytowo-Akcyjna. Prezes Kasy Krajowej jest jednocześnie prezesem Fundacji na rzecz Polskich Związków Kredytowych, a ponadto pełni funkcje m.in. członka rady nadzorczej TF SKOK SA⁹¹, TU SKOK Życie SA, TZ SKOK Spółka z o.o SKA, przewodniczącego rady nadzorczej TFI SKOK SA.

Trudno uznać, że takie powiązania są przykładem dobrych praktyk corporate governance i zapewniają przejrzysty, obiektywny oraz skuteczny system nadzoru nad działalnością podległych spółek. Przy czym podane fakty odzwierciedlają jedynie mały fragment niezwykle złożonej sieci układów i zależności personalnych, na które nakładają się przepływy środków finansowych pomiędzy poszczególnymi podmiotami.

Fundacja PZK zajmuje się przede wszystkim działalnością o charakterze szkoleniowym i edukacyjnym, a jej głównym klientem są SKOK-i. Z informacji umieszczonej na oficjalnej stronie fundacji wynika, że w szkoleniach i specjalistycznych seminariach przez nią zorganizowanych uczestniczyło ponad dziewięć tysięcy osób, liderów powstających i już funkcjonujących SKOK-ów.

Asekuracja spółka z.o.o. ma w swojej ofercie bardzo szeroki wachlarz usług, jej zadaniem jest m.in. windykacja wierzytelności na rzecz SKOK, a także organizowanie szkoleń dla agentów i pracowników.

HSO spółka z.o.o. jest firmą świadczącą usługi informatyczne dla całej sieci SKOK-ów, m.in. jest odpowiedzialna za system obsługi

finansowo-księgowej, program do obsługi kart bankomatowych i płatniczych.

Wśród działań Towarzystwa Finansowego SKOK SA na uwagę zasługuje m.in. otwarcie trzyletniego programu emisji obligacji. 17 sierpnia 2010 r. spółka wyemitowała pierwszą transzę obligacji nie dopuszczonych do obrotu publicznego, o łącznej wartości nominalnej 25.000.000 zł. Obligacje przydzielono Krajowej Spółdzielczej Kasie Oszczędnościowo-Kredytowej⁹².

Warto również wskazać jak ważną rolę w całym skomplikowanym systemie przepływów kapitałowych w ramach systemu SKOK odgrywa spółka SKOK Holding S.a.r.l. Jak wynika z danych zawartych w KRS: *celem spółki jest obejmowanie udziałów, w jakiejkolwiek formie, w innych spółkach, luksemburskich lub zagranicznych, w drodze zakupu, wymiany lub w jakikolwiek inny sposób, oraz zarządzanie, kontrola i spieniężenie przedmiotowych udziałów. W ramach powyższych czynności Spółka może przyjmować od zarządzających wszelkie pełnomocnictwa związane z zarządzaniem swymi filiami, zarówno za wynagrodzeniem, jak i nieodpłatnie. Spółka może ponadto przystąpić do transferu udziałów w drodze zakupu, wymiany lub w inny sposób. Spółka może również nabywać i spieniężać wszelkie patenty, znaki fabryczne oraz inne prawa intelektualne i niematerialne oraz wszelkie inne prawa związane z celem spółki lub mogące stanowić jego uzupełnienie.*

Spółka SKOK Holding S.a.r.l. została zatem powołana z myślą o przejmowaniu i spieniężaniu udziałów w innych spółkach. Należy zauważyć, że kwota 69.714.454 EUR wytransferowana do powstałego holdingu pochodzi z pieniędzy poszczególnych SKOK-ów, jednakże sam holding nie ma na celu tworzenia wartości, z których mogłyby korzystać wszystkie kasy⁹³.

⁹¹ źródło: <http://www.tfskok.pl>; <http://www.stockwatch.pl> (data odsłony: 30.08.2010 r.). Prezes KSKOK, został powołany do rady nadzorczej 21.06.2010 r.

⁹² źródło: komunikaty spółek ESPI (dawny Emitent); <http://www.bankier.pl> (data odsłony: 18.08.2010 r.)

⁹³ SKOK im. K. Kopernika w obliczu nowej ustawy, Pomarańczowy Skok Kopernik - Magazyn Klientów Spółdziel-

Rodzą się więc wątpliwości czy takie działania są zgodne z pierwotnymi założeniami funkcjonowania SKOK-ów, a także pytania gdzie i w jakim celu trafiają wypracowane przez szeregowych członków pieniądze?

Dodatkowo zarząd Kasy Krajowej ograniczył samodzielność decyzyjną lokalnych SKOK-ów, które zostały zmuszone do obligatoryjnego korzystania z usług świadczonych przez spółki kontrolowane przez Kasę Krajową.

Zasady dobrych praktyk

Kodeks Dobrych Praktyk i Zasad Działania SKOK, zawiera bardzo interesujące rekomendacje, zgodnie z którymi, podstawowymi wartościami systemu SKOK są:

- uczciwość,
- budowanie wzajemnego zaufania,
- kierowanie się roztropnością,
- troska o los członków kas,
- kształtowanie postaw obywatelskich pośród członków,
- odpowiedzialność za sprawy wspólne,
- gospodarność,
- dbałość o rozwój i doskonalenie systemu SKOK,
- współpraca pomiędzy instytucjami systemu SKOK.

Zgodnie z tym dokumentem, zasady ładu korporacyjnego i modelu zarządzania powinny się opierać m.in. na następujących założeniach:

Członek Rady Nadzorczej powinien reprezentować wysoki poziom moralny oraz być w stanie poświęcić niezbędną ilość czasu, pozwalającą mu w sposób właściwy wykonywać swoje funkcje w Radzie Nadzorczej.

W swoich działaniach członek Rady Nadzorczej powinien przede wszystkim kierować się interesem

Kasy. Kandydatury na członków Rady Nadzorczej powinny być zgłaszane i szczegółowo uzasadniane celem umożliwienia dokonania świadomego wyboru.

Zarząd powinien dbać o przejrzystość i efektywność systemu zarządzania Kasą oraz prowadzenie jej spraw zgodne z przepisami prawa, normami bezpieczeństwa uchwalonymi przez Kasę Krajową, niniejszym Kodeksem oraz interesami wszystkich członków Kasy (...) Przy dokonywaniu transakcji z osobami, których interesy wpływają lub mogą mieć wpływ na interes Kasy, w szczególności z osobami powiązаныmi więziami rodzinnymi lub osobistymi z członkami organów Kasy, Zarząd powinien działać ze szczególną starannością, aby transakcje były dokonywane na warunkach rynkowych. Członek Zarządu powinien zachowywać pełną lojalność wobec Kasy i uchylać się od działań, które mogłyby prowadzić wyłącznie do realizacji własnych korzyści materialnych⁹⁴.

Powyższe zasady zasługują na bardzo pozytywną ocenę, a ich stosowanie może znacząco pogłębiać zaufanie do poczynań zarządu Kasy Krajowej. W tym kontekście wypada jednak żałować, że np. Asekuracja Sp. z o.o., Media SKOK Sp. z o.o., a także posiadająca największą liczbę członków i placówek Kasa Stefczyka – nie podają do publicznej wiadomości na swojej stronie internetowej⁹⁵ jakie osoby obecnie zasiadają w jej organach – co podważa ideę budowania wzajemnego zaufania propagowaną w Kodeksie Dobrych Praktyk.

SKOK-i a banki

Analizując uwarunkowania i mechanizmy nadzoru korporacyjnego w SKOK-ach trzeba zauważyć, że do rad nadzorczych i zarządów spółek kontrolowanych przez SKOK-i są powoływane wyłącznie osoby z bardzo wąskiego

czej Kasy Oszczędnościowo-Kredytowej nr. 17, Listopad 2009, s. 1-3, źródło: <http://www.skok-kopernik.pl> (data odsłony: 30.08.2010 r.).

⁹⁴ Kodeks Dobrych Praktyk i Zasad Działania SKOK, który został przyjęty uchwałą Walnego Zgromadzenia Kasy Krajowej 18.04.2008 r., źródło: <http://www.skok.pl>

⁹⁵ źródło: <http://skokstefczyka.pl>

grona ekspertów. W rezultacie okazuje się, że te same osoby są członkami w kilku radach nadzorczych spółek z udziałem kapitałowym SKOK, pełniąc jednocześnie funkcje prezesów lub wiceprezesów Kasy Krajowej SKOK, bądź sprawują funkcje prezesów zarządu w dwóch spółkach z udziałem kapitałowym KSKOK⁹⁶. Łączenie tych funkcji jest możliwe dzięki obowiązującym przepisom ustawowym.

Z drugiej zaś strony trzeba zauważyć, że ustawodawca nie określił żadnych formalnych wymagań stawianych członkom rad nadzorczych, natomiast zagwarantował szczególne uprawnienia Kasie Krajowej, która *ma prawo określać wymogi kwalifikacyjne członków zarządu, dające rękojmię prowadzenia działalności kasy z zachowaniem bezpieczeństwa środków pieniężnych i wkładów w niej zgromadzonych*.

W konsekwencji okazuje się, że Kasa Krajowa jest najważniejszym organem, który ma rzeczywisty wpływ na kształtowanie paradygmatów zarządzania całym systemem kas, jednocześnie nie podlegając nadzorowi i kontroli prowadzonej przez niezależny organ administracji państwowej. Dlatego też analizując zagadnienia związane z nadzorem korporacyjnym trzeba dostrzegać jak ważne znaczenie mają obowiązujące przepisy prawne, ponieważ to właśnie one zasadniczo wpływają na kształtowanie się zasad ładu korporacyjnego.

Co więcej, regulacje prawne mają fundamentalne znaczenie dla kreowania mechanizmów konkurencji rynkowej i mogą w istotny sposób wpływać na uzyskanie przewagi konkurencyjnej przez poszczególne podmioty funkcjonujące w danym sektorze. Trzeba przyznać, że zarząd Kasy Krajowej bardzo zrećnie i skutecznie wykorzystuje wszystkie możliwości jakie stworzył ustawodawca.

Porównując działalność SKOK-ów i banków na szczególną uwagę zasługuje kilka najważniejszych różnic:

- SKOK-i nie podlegają nadzorowi bankowemu, nie muszą odprowadzać rezerwy obowiązkowej do NBP, każda kasa odprowadza natomiast od 0,2% do 0,6% depozytów członkowskich do TUV SKOK SA, podczas gdy banki są zobligowane do przekazywania środków finansowych do NBP na rezerwę obowiązkową w wysokości 3% zgromadzonych środków pieniężnych;
- SKOK-i, w odróżnieniu od banków, mogą wyłącznie świadczyć usługi dla swoich członków, co w praktyce oznacza, że ich oferta nie może być skierowana np. do organizacji sektora finansów publicznych bądź przedsiębiorstw;
- banki mogą stosować bankowy tytuł egzekucyjny, korzystać z tajemnicy bankowej oraz sądowego nakazu zapłaty na podstawie wyciągu z ksiąg bankowych;
- SKOK-i nie są objęte system gwarancji depozytów (Bankowy Fundusz Gwarancyjny), niemniej jednak oszczędności członków SKOK są objęte ubezpieczeniem do wysokości 50.000 EUR w ramach własnego systemu;
- działalność banków jest nastawiona na maksymalizację zysków, natomiast ustawa o SKOK zakłada, iż są one powołane do prowadzenia działalności niezarobkowej;
- SKOK-i, w odróżnieniu od banków, mogły liczyć na szczególne ulgi i preferencje podatkowe, m.in. zwolnienie z podatku CIT.

Z drugiej strony, można dostrzec dużo podobieństw pomiędzy SKOK-ami i bankami w zakresie prowadzonej działalności, oferowanych usług finansowych, czy rozbudowanej sieci placówek (SKOK-i mają 1824 placówek w całej Polsce). Jest to podstawowy argument

⁹⁶ taka sytuacja występuje w przypadku spółki eCard SA, a od od 5 lipca 2010 r. i dotyczy także TF SKOK SA i HSO spółka z.o.o.

przemawiający za tym, aby wprowadzić odpowiednie normy ostrożnościowe, którym będą podlegały kasy, a także inne rozwiązania związane z systemem nadzoru – mające decydujące znaczenie dla zapewnienia stabilności i bezpieczeństwa systemu finansowego w Polsce.

J. Szewczak podkreśla, że SKOK-i, obok banków spółdzielczych, to ostatni bastion polskiego sektora finansowego. W ciągu 18 lat swojego istnienia okazały się prężną, dynamiczną w działaniu strukturą finansową, która z każdym rokiem zyskuje coraz większą wiarygodność, sympatię i zaufanie Polaków⁹⁷.

Po pierwszym półroczu 2010 r. liczba członków SKOK przekroczyła 2,1 mln osób. W porównaniu z końcem ubiegłego roku aktywa kas wzrosły o ponad 1,1 mld zł. W końcu czerwca przekraczały 12,7 mld zł. Depozyty zebrane od członków kas zwiększyły się w tym czasie o 1 mld zł i ich łączna wartość wyniosła na koniec czerwca blisko 11,9 mld zł. Natomiast kwota udzielonych pożyczek zwiększyła się o niecałe 800 mln zł. Ich portfel wyniósł na koniec czerwca 9,2 mld zł⁹⁸.

Propozycje nowych rozwiązań

Odnosząc się do propozycji zmian zawartych w nowej ustawie (skierowanej do Trybunału Konstytucyjnego), warto zwrócić uwagę na dwa rozwiązania:

- SKOK-i mają zostać objęte nadzorem Komisji Nadzoru Finansowego, której przysługiwać będzie prawo zatwierdzania prezesów SKOK-ów, a także będzie wydawała zgodę na powołanie członków zarządu Kasy Krajowej, co w praktyce oznacza, że stra-

ci Kasa Krajowa swoje dotychczasowe przywileje;

- udziały w Kasie Krajowej będą mogły mieć już tylko same SKOK-i, a każdy SKOK będzie dysponował jednym głosem. Obecnie ok. 75% udziałów w KK ma Fundacja PZK, którą kieruje osoba, pełniąca jednocześnie funkcję prezesa KSKOK, zaś pozostałe 25% należy do wszystkich pozostałych 60 lokalnych kas.

Nowe regulacje prawne przyczyniłyby się przede wszystkim do uzyskania większej niezależności lokalnych kas, co mogłoby wpłynąć na ich konkurencyjność rynkową. Nie ulega wątpliwości, że SKOK-i są istotnym elementem systemu finansowego, dlatego też objęcie ich zewnętrznym nadzorem stanowiłoby ważny czynnik kształtowania właściwych instrumentów nadzoru. Dlatego **objęcie SKOK-ów nadzorem KNF nie budzi zastrzeżeń i zasługuje na pozytywną ocenę, podobnie jak pozbawienie zarządu Kasy Krajowej nadmiernych i niezrozumiałych przywilejów.**

Dopiero takie rozwiązania prawne byłyby skutecznym instrumentem nadzoru korporacyjnego – członkowie organów SKOK i zależnych spółek mieliby poczucie, że ich poczynania są kontrolowane przez niezależne osoby. Te bardzo proste regulacje w znacznej mierze ograniczyłyby jednocześnie zjawisko zawłaszczania stanowisk i czerpania korzyści finansowych przez wąskie grono uprzywilejowanych beneficjentów. Wzmocniłyby także zaufanie obywateli do państwa i jego organów.

Brak takich rozwiązań w ustawie znacząco podważa sens dokonania niezwykle potrzebnych, fundamentalnych zmian, które miałyby realnie służyć wzmocnieniu przejrzystości zarządzania i kontroli nad przepływami kapitałowymi w ważnym segmencie rynku finansowego. Dlaczego zatem nikt nie pomyślał o

⁹⁷ J. Szewczak, *Kasy są ostatnim bastionem polskiego sektora finansowego*, źródło: <http://www.skok.pl>

⁹⁸ M. Krześniak, *Przybywa członków spółdzielczych kas oszczędnościowo-kredytowych*, źródło: <http://www.parkiet.com/artukul/10,963439.html> (31.08. 2010 r.).

takim rozwiązaniu? Odpowiedź jest bardzo prosta: zaproponowane unormowania służyłyby wprowadzić interesom dwóch milionów Polaków, którzy trzymają w SKOK-ach ponad 11 mld zł oszczędności, nie leżą zaś one w interesie żadnej grupy politycznej.

Należy podkreślić, że **zmiany w ustawie o SKOK-ach powinny zmierzać w kierunku powrotu tej instytucji do jej pierwotnej misji – społecznej działalności o charakterze samopomocowym.** Dobrym rozwiązaniem byłby obowiązek przeprowadzania corocznego **obowiązkowego audytu zewnętrznego**, który by oceniał dokonania zarządów, i byłby realizowany przez niezależną firmę. Powinno się także rekomendować zarządowi Kasy Krajowej **konieczność podawania do publicznej wiadomości wszystkich decyzji, które wiążą się z podejmowaniem wspólnych**

przedsięwzięć inwestycyjnych z innymi podmiotami zewnętrznymi. W ten sposób członkowie SKOK mieliby możliwość zdobycia wiedzy na temat tego, co się dzieje z ich pieniędzmi, a rozwiązanie takie miałoby także pozytywny wpływ na przejrzystość rynku finansowego w Polsce.

Dr Waldemar Walczak jest członkiem łódzkiego oddziału TNOiK, autorem kilkudziesięciu artykułów poświęconych problematyce współczesnego zarządzania, współautorem monografii Zarządzanie wiedzą we współczesnych przedsiębiorstwach – ujęcie multidyscyplinarne.

waldek.lodz@wp.pl